

მასწავლებლის საუნივერსიტეტო საქმიანობის შეფასების სააკრედიტაციო მოთხოვნები

რუსუდან სანაძე

თბილისის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, პედაგოგიკის ინსტიტუტი

ანოტაცია

ბოლონიის პროცესის ძირითად მიმართულებათა შორის, ერთ-ერთი უმაღლესი სკოლის აკრედიტაციის საკითხია. საქართველო ბოლონიის პროცესს 2005 წლის მაისში შეუერთდა. აკრედიტაციისაკენ მიმავალი გზა ევალვაციაა. განათლების სფეროს ევალვაციის ერთ-ერთი რგოლი უმაღლესი სკოლის მასწავლებლის საქმიანობის შეფასებას მოიცავს. პედაგოგთა საქმიანობის შეფასების შესახებ სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვა მოსაზრება არსებობს. ნაშრომში შევეცადეთ შეგვექმნა მასწავლებლის შეფასების ისეთი მოდელი, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება საქართველოში მოქმედი უმაღლესი განათლების სისტემის კერძოდ თსუ-ის თავისებურებანი. სტატიაში წარმოდგენილია მასწავლებლის პროფესიული საქმიანობის თეორიული კვლევის შედეგად შექმნილი მოდელი, რომელიც გადამოწმებულია გერმანიაში, ზაარლანდის უნივერსიტეტში.

საგანმანათლებლო სივრცეში მიმდინარე ინტეგრაციისა და გლობალიზაციის პროცესები უმაღლესი განათლების სფეროს მნიშვნელოვან გარდაქმნებს მოითხოვს. ძირეული ცვლილებები ბოლონიის პროცესში მონაწილე ყველა ქვეყნის, მათ შორის საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემასაც ეხება. აღსანიშნავია, რომ საქართველო ბოლონიის პროცესს 2005 წლის მაისში შეუერთდა.

ბოლონიის პროცესის ძირითად მიმართულებათა შორის, ერთ-ერთი უმაღლესი სკოლის აკრედიტაციის საკითხია.

საქართველოს კანონში უმაღლესი განათლების შესახებ აკრედიტაცია განმარტებულია როგორც: «უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულების ან/და საგანმანათლებლო პროგრამის სტატუსის (სახელმწიფოს მიერ აღიარებული სერტიფიკატის გაცემის უფლების) დადგენის პროცედურა. ამ პროცედურას ახორციელებს სახელმწიფო სააკრედიტაციო სამსახური სახელმწიფოს მიერ განსაზღვრულ მოთხოვნებთან უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების (ინსტიტუციური აკრედიტაცია) ან/და საგანმანათლებლო პროგრამის (პროგრამული აკრედიტაცია) შესაბამისობის დადგენით».

ამჟამად საქართველოში უკვე ჩატარებულია ინსტიტუციური აკრედიტაცია. 2010 წლისათვის უმაღლესი განათლების ევროპული სივრცის (EHEA) ჩამოყალიბებასთან დაკავშირებით, დასრულებული უნდა იყოს პროგრამული აკრედიტაციაც.

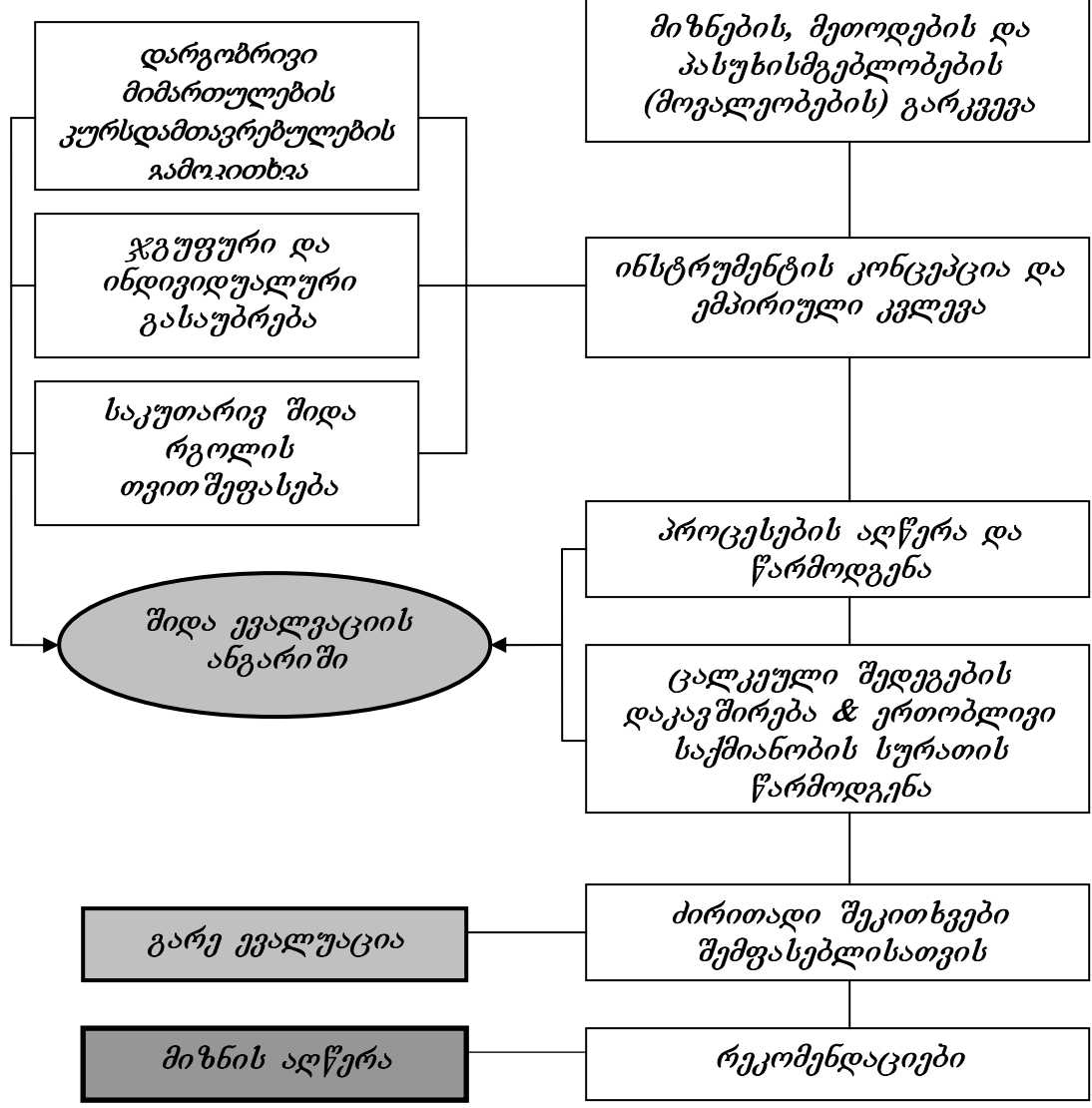
აკრედიტაციისაკენ მიმავალი გზა ევალვაციაა¹. ევალვაციის მრავალნაირი განმარტება არსებობს. «თუ ვიტყვით, რომ არსებობს ევალვაციის იმდენნაირი განმარტება რამდენიც შემფასებელია არ ვიქნებით შორს სიმართლისაგან».

¹ Evaluation - შეფასება, ღირებულების განსაზღვრა.

განმარტებათა მრავალფეროვანი სპექტრიდან შეიძლება მოვიყვანოთ ევალვაციის ასეთი განსაზღვრება:

ევალვაცია (Evaluation (Bewertung)): პროდუქტის, პროცესის ან პროგრამის **ღირებულების შეფასების პროცესი**, რომელიც არ მოითხოვს სისტემატიურ ქმედებებს ან მონაცემებზე დაფუძნებულ მტკიცებულებებს.

განათლების სფეროში ევალვაციის სტანდარტები ევროპაში სრულად ჯერ კიდევ არაა დადგენილი. გერმანიის სასწავლო დაწესებულებებში, აშშ-ში ერთობლივი კომისიის მიერ შემუშავებული ევალვაციის სტანდარტების ადაპტირებული კრებული გამოიყენება. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ გერმანიაში ბოლო პერიოდში ადმინისტრაციული მოწყობის მიხედვით შემუშავებულია ევალვაციის ცალკეული ჩარჩო-პირობები. სტანდარტები ძალიან ზოგად მითითებებს და მოქმედების ფართო არეალს იძლევა. სასწავლო დაწესებულებები დიდი თავისუფლებით სარგებლობენ და ხელეწიფებათ საკუთარი შეხედულებისამებრ შეადგინონ ევალვაციის მოდელი. მაგალითისათვის შეგვიძლია მოვიყვანოთ ზაარლანდის უნივერსიტეტში თითოეული **დარგორივი მიმართულების ევალუაციის სქემა**, რომელიც სასწავლო პროცესის ყველა რგოლის შეფასებას გულისხმობს:

განათლების სფეროს ევალვაციის ერთ-ერთი რგოლი უმაღლესი სკოლის მასწავლებლის საქმიანობის შეფასებას მოიცავს. ჩვენს მიერ მოპოვებულმა მასალებმა დაგვარწმუნა, რომ თანამედროვე საგანმანათლებლო სივრცეში მასწავლებელთა შეფასების, ანუ ევალვაციის უამრავი მოდელი არსებობს. მოდელები, ძირითადად საკუთრივ უმაღლესი სასწავლებლის მოთხოვნების საფუძველზეა შემუშავებული, თუმცა, ევროპულ სივრცეში არსებული ევალვაციის მოდელები ბოლონის პროცესის ზოგადი მოთხოვნების გათვალისწინებითაა შედგენილი. სიცხადისათვის მოვიტანთ რამდენიმე მოდელს.

ფლინდერსის უნივერსიტეტის (ავსტრალია) მიერ შექმნილ ვებ-გვერდზე «სწავლება&სწავლა» მოტანილია მოსაზრება, რომ ევალვაციის პროცესში შეიძლება შედიოდნენ: თავად პიროვნება (პედაგოგი), სტუდენტები, თანასწორრანგიანი კოლეგები, სუპერვიზორები და ექსპერტები, რადგან ისინი სწავლება/სწავლის პროცესის სხვადასხვა მხარეს წარმართავენ.

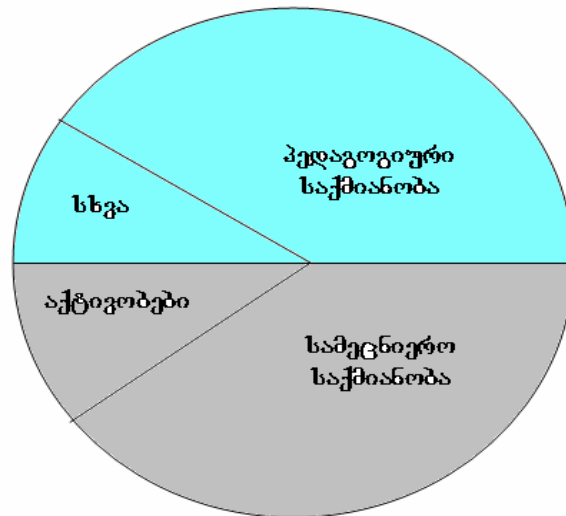
საინფორმაციო-საგანმანათლებლო ცენტრის (ERIC) მონაცემებზე დაყრდნობით ავტორი ბარეტ ჯოანი, თავის სტატიაში «მასწავლებელთა ევალვაცია» მასწავლებელთა შეფასებას შემდეგი კომპონენტებით მოიაზრებს: მასწავლებელთა ინდივიდუალური ინტერვიუება, პედაგოგიური კომპეტენტურობის დამდგენი ტესტირება, კლასზე დაკვირვება, სტუდენტების რეიტინგი, კოლეგების შეფასება, სტუდენტების მიღწევები, ფაკულტეტის თვითევალვაცია. აქვე მოყვანილია «კარგი მასწავლებლის» პიროვნული მახასიათებლების ჩამონათვალი, როგორც ირიბი ინდიკატორი, რომლის გამოყენებაც მასწავლებელთა ევალვაციისას ყოველთვის არაა შესაძლებელი.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, პედაგოგთა საქმიანობის შეფასების შესახებ სხვადასხვა ქვეყანაში სხვადასხვა მოსაზრება არსებობს. შეფასება წარმოებს ადმინისტრაციის, კოლეგების, სტუდენტების მიერ. შეფასების პროცესში გათვალისწინებული უნდა იქნას საბოლოო შედეგი, მეთოდური უზრუნველყოფა, მეცადინეობის ხარისხი და სხვ. ყურადღება ექცევა თვითშეფასებასაც.

ჩვენ შევეცადეთ შეგვექნა მასწავლებლის შეფასების ისეთი მოდელი, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება საქართველოში მოქმედი უმაღლესი განათლების სისტემის, კერძოდ თსუ-ის თავისებურებანი. ჩვენი უმაღლესი მოდელის მიხედვით მასწავლებლის პროფესიული საქმიანობის შეფასება კომპლექსურად ხდება. შეფასების საბოლოო მიზანი რაოდენობრივ მახასიათებელზე გასვლაა, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი იქნება უმაღლესი სკოლის მასწავლებლის «ავ-კარგიანობის» დადგენა. ნაშრომის საბოლოო მიზნის მიღწევა ამ ეტაპისათვის არ იგეგმებოდა, ეს ჩვენი მომავალი საქმიანობის შედეგი იქნება. ამჯერად ჩვენი მიზანი შეფასების ერთ-ერთი რგოლის, კერძოდ სტუდენტის მიერ მასწავლებლის შეფასების კითხვარის შექმნით შემოიფარგლებოდა.

ჩვენი უნივერსიტეტის საგანმანათლებლო პოლიტიკიდან გამომდინარე, რომელიც თავის მხრივ ქვეყნის პოლიტიკის ნაწილია და აუცილებლობით ითვალისწინებს ნაციონალური სტანდარტის თავისებურებებს, მასწავლებლის პროფესიული საქმიანობა შეიძლება დავყოთ პედაგოგიურ და სამეცნიერო სფეროებად. ცხადია, იმთავითვე იგულისხმება, რომ პედაგოგიური საქმიანობის გამიჯვნა სამეცნიერო საქმიანობისაგან შეუძლებელია, ანუ ეს სფეროები ცალ-ცალკე არ განიხილება.

შესრულებული სამუშაოს მიხედვით, მასწავლებლის საქმიანობის სფეროები, პირობითად, შეიძლება ასე წარმოვადგინოთ:

პედაგოგის საქმიანობის შეფასების ჩვენეულ მოდელში, მასწავლებელი წარმოადგენს თვითანგარიშს შესრულებული სამუშაოს შესახებ. შემდეგ შეფასება ხორციელდება ადმინისტრაციის (უნივერსიტეტი, ფაკულტეტი, ფაკულტეტზე დაქვემდებარებული ერთეული - მიმართულება, დეპარტამენტი თუ ინსტიტუტი), კოლეგების, სტუდენტების მიერ. შემდგომში კოლეგების მიერ შეფასებას მოვიაზრებთ ადმინისტრაციის მიერ შეფასებაში, რადგან კოლეგა, თუ ყველა არა, ერთ-ერთი რგოლის წარმომადგენელი მაინც არის.

ჩვენი აზრით, ადმინისტრაციამ მასწავლებელი შემდეგი პუნქტების მიხედვით შეიძლება შეაფასოს:

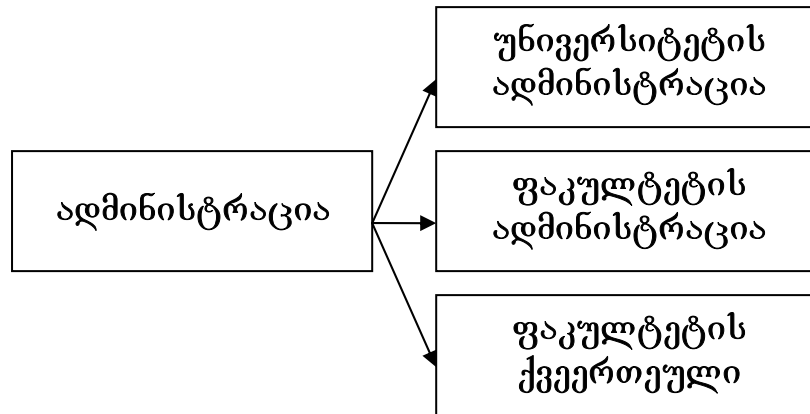
1. პროფესიული საქმიანობის შედეგი (სტუდენტთა ცოდნის დონე, სტუდენტთა ზოგადსაზრუნველო უნარები);
2. საქმისადმი შემოქმედებითი დამოკიდებულება, საკუთარი საქმიანობის ანალიზის უნარი, კვლევითი უნარი (თეორიული და ექსპერიმენტული მუშაობა), პროფესიული ზრდის მიმართულებით წარმართული საქმიანობა (სამეცნიერო შრომები, სარეკომენდაციო და მეთოდური ხასიათის პუბლიკაციები და სხვა);
3. თანამშრომლობის კულტურა (სტუდენტებთან, კოლეგებთან თანამშრომლობის უნარი, პროფესიული ეთიკა, პედაგოგიური ხელმძღვანელობის სტილი);
4. შრომითი საშემსრულებლო დისციპლინის დონე;

ამგვარ შეფასებას ემატება სტუდენტთა გამოკითხვის შედეგები და კოლეგების მიერ გამოხატული აზრი.

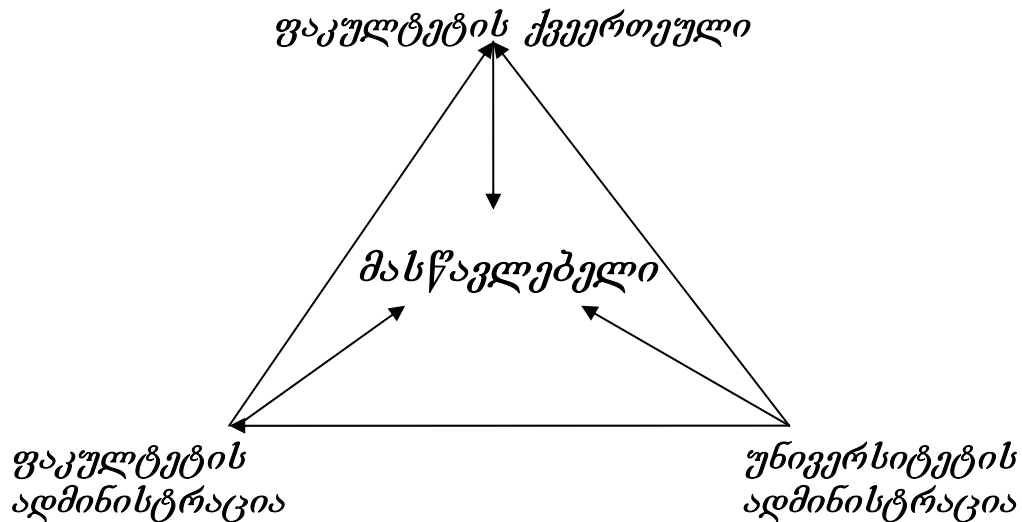
მასწავლებლის თვითანგარიში შესაძლოა შესრულებული სამუშაოს მიხედვით შემდეგ სფეროებში გაკეთდეს:

1. პედაგოგიური (სასწავლო, აღმზრდელობითი) საქმიანობა
2. სამეცნიერო საქმიანობა
3. სხვა აქტივობები

თუკი უნივერსიტეტის ადმინისტრაციას წარმოვიდგენთ შემდეგი სახით,

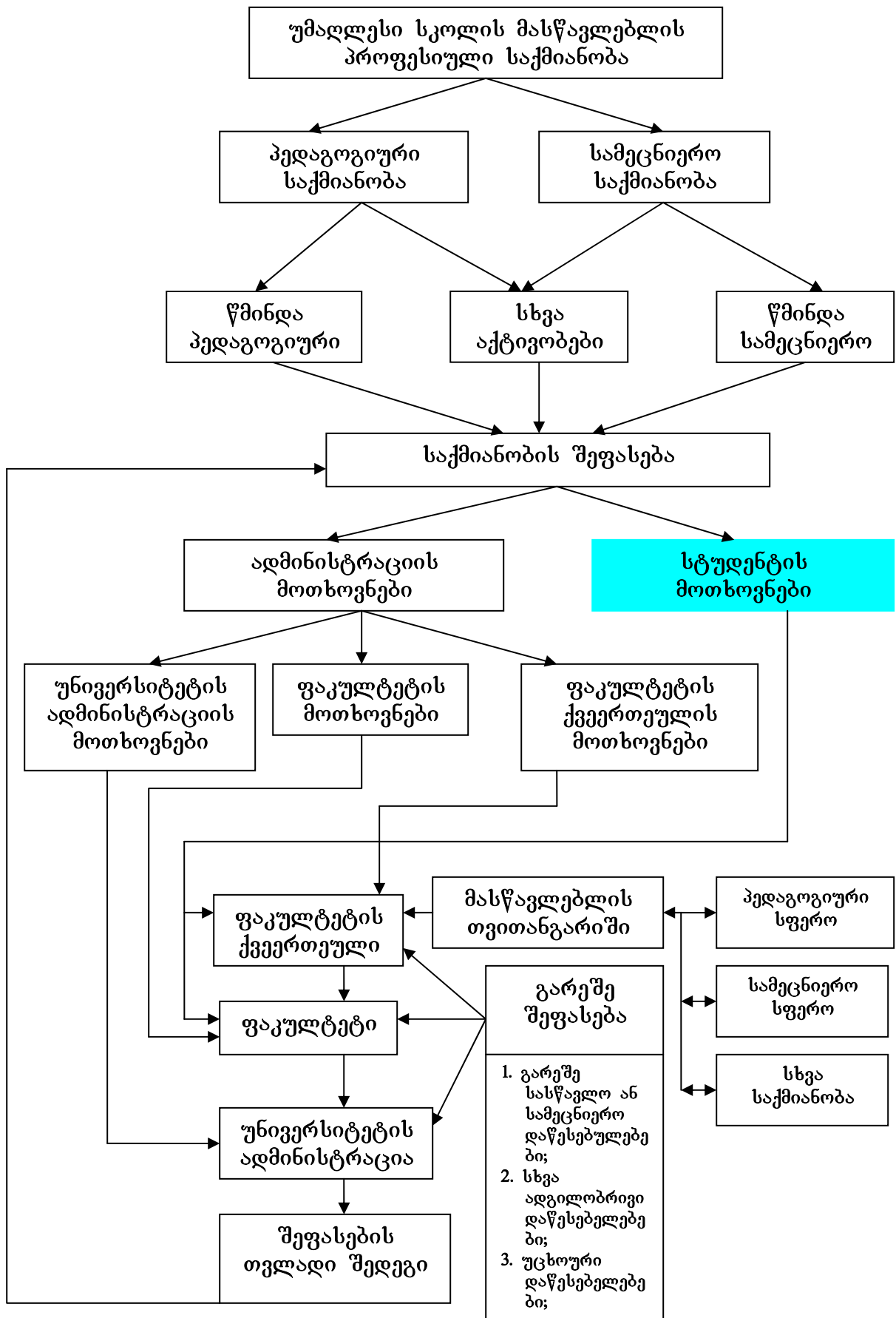
მაშინ უმაღლესი სკოლის მასწავლებლის პროფესიული საქმიანობის შესრულება შესაძლოა შემდეგი სქემის მიხედვით დაევალოს:

თითოეულ რგოლს შესაძლოა გააჩნდეს როგორც მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი, ასევე ერთმანეთზე დამოკიდებული საქმიანობა.

მასწავლებლისაგან, თითოეული საუნივერსიტეტო ერთეული (უნივერსიტეტის ადმინისტრაცია, ფაკულტეტის ადმინისტრაცია, დეპარტამენტი, მიმართულება თუ ინსტიტუტი) გარკვეული საქმიანობის (როგორც სამეცნიერო, ასევე პედაგოგიური) შესრულებას მოითხოვს. მიღებული შედეგების მიხედვით შესაძლოა შეფასდეს პედაგოგის მიერ შესრულებული სამუშაოს ხარისხი. მოთხოვნათა თითოეულ პუნქტის დეტალური გაწერა, რომელსაც შესაძლოა თავისი რაოდენობრივი დატვირთვა, ანუ ქულების სხვადასხვა რაოდენობა ჰქონდეს, მხოლოდ ჩვენი შეხედულებებისამებრ არასაკმარისად მივიჩნიეთ.

ამრიგად, მთელი სისტემის სტრუქტურული სახე ასე გამოიყურება:

სქემის მიხედვით წარმოდგენილი თვითანგარიშის, კოლეგებისა და სტუდენტების მიერ მასწავლებლის შეფასებისა და ფაკულტეტის ქვეერთეულის ხელმძღვანელობის შეფასების მიხედვით, პირველ დონეზე დგება პედაგოგის საქმიანობის შეფასების რეიტინგი. შემდგომში იგი წარედგინება ფაკულტეტს. ფაკულტეტი თავის მხრივ, დაუმატებს რა საკუთარ შეფასებას და სტუდენტთა გამოკითხვის შედეგებს, რეიტინგულ მაჩვენებელს გადასცემს უნივერსიტეტის ადმინისტრაციას. შეფასების თითოეულ რგოლს ემატება «გარეშე შეფასება», რომელიც სურვილისამებრ აისახება ანგარიშებში.

ჩვენ წარმოვადგინეთ უმაღლესი სკოლის მასწავლებლის პროფესიული საქმიანობის შეფასების ჩვენეული თვალთახედვა. ცხადია წარმოდგენილ მოდელში უამრავი ხარვეზი და უზუსტობა იქნება. ვფიქრობთ, ხელმძღვანელობის პოზიციიდან, მოცემული საკითხის ჩვენეული ხედვა საინტერესო იქნება შეფასების შემდგომი სისტემის ჩამოყალიბების თვალსაზრისით.

ჩვენს მიერ წარმოდგენილი მასწავლებლის საქმიანობის შეფასების მოდელი თეორიულად და ემპირიულად გადავამოწმეთ ზაარლანდის უნივერსიტეტის ადმინისტრაციასა და ევალვაციის ცენტრში. კერძოდ, ჩვენი თეორიული სქემა შევადარეთ ევროპის სხვადასხვა უნივერსიტეტის მომქმედ მოდელს, თეორიული შედარების შემდეგ ვაწარმოეთ მოდელის კონკრეტული განხილვა ზაარლანდის უნივერსიტეტის ევალვაციის დარგის ადმინისტრაციულ მუშაკებთან. მათი მითითებები ეხებოდა ნაციონალური თავისებურებების გათვალისწინებას, თუმცა აღნიშნებოდა, რომ შეფასების ჩვენეული ნიმუშის მოთხოვნები სრულ შესაბამისობაშია ევალვაციის საერთაშორისო ჩარჩოსთან.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Accreditation Handbook, (Revised 1986), A publication of the American Psychological Association Committee on Accreditation and Accreditation Office, s.70
2. The Quality Assurance Agency for Higher Education, The framework for higher education qualifications in England, Wales and Northern Ireland, 2001, s.16
3. Bortz J. , Döring N. – Forschungsmethoden und Evaluation, D., Springer, 2006
4. Kaiser A., Kaiser R., Handbuch der Evaluationsstandards : die Standards des "Joint Committee on Standards for Educational Evaluation", Salzburg 2003
5. Keiner E., Evaluation (in) der Erziehungswissenschaft, Beltz, 2001
6. Kritik der Evaluation von Schulen und Universitäten : [die hier abgedruckten Texte wurden bei einem Symposium vorgetragen, das am 23. und 24. Oktober 2003 in Salzburg stattgefunden hat] / mit Beitr. von M. Heitger, Kongress: Symposium ; (Salzburg) : 2003.10.23-24, Würzburg : Ergon-Verl., 2004
7. Mittag S., Bornmann L., Daniel H., Evaluation von Studium und Lehre an Hochschulen : Handbuch zur Durchführung mehrstufiger Evaluationsverfahren, Waxmann, 2003
8. Richter R., J Wilhelms W., Gijsselaers D., de Bie, Qualitätssorge in der Lehre, Leitfaden für die studentische Lehrevaluation, Luchterhand 1994
9. Rindermann H., Lehrevaluation, Empirische Pädagogik, Landau, 2001
10. Sanders James R., Handbuch der Evaluationsstandards, Leske+Budrich, Opladen, 1999, ISBN 3-8100-1977-1
11. Stockmann R., Evaluationsforschung : Grundlagen und ausgewählte Forschungsfelder, , Münster [u.a.] 2006
12. Wottawa H., Theirau H., Lehrbuch Evaluation, Verlag Hans Huber, Bern 1998, ISBN 3-456-82989-2
13. <http://www.flinders.edu.au/teach/evaluation.htm>
14. <http://www.vtaide.com/png/ERIC/Evaluation-of-Teachers.htm>